

Behçet Çelik (Turecko)

Autor povídek, prozaik, esejista, narozen 1968 v Adaně, vystudovaný právník. Svoji první povídku publikoval v devatenácti letech v nejstarším dosud vycházejícím tureckém literárním časopise *Varlık* (Přítomnost). Následovala smršť dalších, za něž posbíral náruč ocenění a které dosud shrnul do osmi knih. Jeho povídky jsou jazykově i obsahově úsporné, mistrovskou hrou s náznaky a zhušťováním významu dokáží i na malém prostoru vyjádřit tolik, co druhdy rozsáhlejší próza. V roce 2009 Çelik publikoval svůj první román, nazvaný *Dünyanın Uğultusu* (*Hukot světa*). „Věřím, že literaturou lze prohlubovat schopnost empatie. Literatura pomáhá propojovat naše příběhy s příběhy lidí kolem nás. Nastavuje nám zrcadlo. Když sledujeme cizí příběh, zabýváme se tím i sami sebou. A to není málo,“ říká autor.

ukázky přeložil Filip Drlík

Můj velký bratr

Kdo by si jen pomyslel, dnes odpoledne mi volal můj bratr. „Dnes večer se zastavíme,“ řekl a ani se nezeptal, jestli budeme doma, nebo ne. Na nic jsem se ho neptal, tušil jsem, proč chce přijít. Jeho hlas zněl chladně, pozdravil jen krátce, z nutnosti. Hrubost jeho hlasu mě rozčílila. Měl jsem v plánu projít veškerou práci, která se mi nahromadila na stole, ale jednoduše jsem nemohl; byl jsem přilepený na místě. Už nějakou dobu jsem všem říkal, že na tomto světě není nikdo, kdo by mě učinil šťastným a také nikdo, kdo by mě učinil smutným, a pořád jsem si stěžoval, že slova všech lidí jsou jenom lži. Náhle jsem pochopil, že navzdory tomu všemu se vždycky někdo najde; někdo, jehož slova k vám promlouvají z hloubi duše.

Po práci jsem šel nakupovat. Koupil jsem raki, maso na çigköfte, ovoce a zeleninu. Na naše místní tržiště (byl ten správný den v týdnu, kdy se pořádají trhy) jsem vstoupil jedním koncem a vyšel opačným. Ale ani přehlídka barev, která mě i v nejbolestivějších dnech pohládila po duši, nestačila na odlehčení břemene na mém srdci. Čím blíže domovu jsem byl, tím jsem byl nervóznější. Dům se v posledních třech dnech stal živou noční můrou. Doufám a prosím Boha, aby z toho můj bratr nedělal velkou vědu. Když jsem vstoupil do domu, moje manželka měla pořád stejně zklamaný obličej. Promluvil jsem poprvé po třech dnech. „Můj bratr přijde na návštěvu.“

Ona po třech dnech také promluvila poprvé.

„Já vím.“

Pracovali jsme pak v kuchyni, aniž bychom o sebe zavadili. Moje manželka omyla cibule, a když jsem je potom krájel, přemýšlel jsem, jestli můj bratr vyřeší náš problém. Možná bude stačit jen jeho návštěva samotná. Když vidím, že jsme společně začali vařit, a to ještě ani nedorazil... Poslední tři dny jsme se pod tou samou střešou jeden druhému vyhýbali, natož abychom něco dělali společně.

Kolem osmé hodiny, když dorazil můj bratr a švagrová, jsem právě začínal hníst směs na çigköfte. Ve sklenici jsem už měl nalité raki a popíjel jsem; sklenička byla ušmudlaná od

rajčatového pyré a bulguru. Můj bratr se tvářil zklamaně; já jsem se pořád usmíval. Divil jsem se, proč se proboha nevidáme častěji, a uvědomil jsem si, jak moc mi chybí.

Ti tři seděli u stolu; já jsem byl pořád v kuchyni a hnětl jsem směs na kofte. Snažil jsem se snad získat trochu času? Možná jsem to dělal proto, aby si bratr za mnou přišel promluvit do kuchyně; jestli to vůbec měl v úmyslu. Nepřišel. Jeho hlas však ano. Slyšel jsem, jak křičí z obývacího pokoje: „Kde jsou sakra ty kofty!“

„Už začněte, nemusíte čekat na mě.“ Jedno léto jsme oba pracovali v otcově obchodu s kebabem. Jako malý jsem tam pracoval každé léto, ale tehdy se můj bratr musel ukázat. Náš příbuzný otcí někdy předtím pošeptal: „Tvůj syn na sebe strhává zbytečnou pozornost, z toho by mohly být problémy“, takže ho otec nechal pracovat u kasy, aby na něj dohlédl. Byl znuděný; celé dny se díval z okna na ulici. Při bytí sebenepatrnějším zvuku se polekal, rovně se posadil, jako kdyby měl každou chvíli začít utíkat. Před mým otcem nikdy nepil; odbíhal tehdy do kuchyně a já jsem mu schovával raki a cigarety. Záviděl jsem mu, jak rychle dokáže spolknout raki, a záviděl jsem mu i jeho knír. Knír, který teď už několik let neměl.

Tu noc, kdy zastřelili jeho nejlepšího kamaráda, řekl otcí, že odchází. Otcovy oči hořely vztekem. Nezmohl se na odpověď a jen se zhroutil na židli, na které můj bratr seděl pár měsíců. Tehdy jsem na svého bratra byl našťvaný. Nedlouho potom, dva roky nato, když zastřelili spolužáka, který ve třídě seděl vedle mě, den potom, co mi daroval svůj růženec, jsem ze všech lidí na světě chtěl mluvit jen se svým bratrem; byl ve vězení.

Celé dny jsem mlčel.

Teď jsem také mlčel, ale z úplně jiného důvodu. Opět jsem byl přesvědčený, že jediný, kdo mě dokáže pochopit, je můj bratr. Báł jsem se. Ne toho, že se na mě rozzlobí a pokárá mě, ale že mě nepochopí. V telefonu zněl podrážděně. Určitě řekne, že jsem nezodpovědný, nevděčný hovado. Pochválí moji manželku, jako kdybych to sám nevěděl... Když jsem kofty naskládal na talíř, už nezbývalo nic, co by mě zdrželo, abych se k nim posadil ke stolu.

Jakmile jsem se posadil, zeptal jsem se: „Tak co, jak jdou obchody?“

Zahleděl se na mě vyčítavě, jako kdyby chtěl říct: „Vážně ti připadá, že je na tohle vhodná doba?“

„Není to špatné,“ řekl. Potřeboval jsem trochu víc času a pár skleniček raki.

„Ovlivnil vás hospodářský útlum?“ zeptal jsem se.

Tentokrát jeho oči říkaly: „Ty nikdy nedospěješ.“

„Ne, protože neobchodujeme s Italy. Loni jsme málem uzavřeli dohodu s Rusy; díky Bohu, že jsme to neudělali.“

Pověděl jsem mu o firmě, pro kterou pracuji, a o tom, jak se na ní podepsal útlum, přestože se na to sám nezeptal. Nezlobí se na mě, protože nepracuji pro jeho firmu? To jsem vždycky chtěl vědět. Nikdy jsme o tom nemluvili. Nikdy mi nenabídl práci a já ho nikdy o žádnou nežádal. Když jsem se rozhodl usadit v Istanbulu, začal jsem pracovat pro jeho starého přítele. Nebýt jeho, tu práci bych nedostal. Kdykoli jsem pocítil touhu sebrat se, utéct a nikdy se nevrátit, potlačil jsem ji, protože jsem bratra nechtěl tak ponížit. Kdybych pracoval pro svého bratra, nic by mě nezastavilo. Když se někde rozhodnete usadit, chcete kotvu spustit co nejhlouběji do moře.

Moje manželka a švagrová se zvedly a šly si sednout k televizi. Můj bratr zvedl hlavu a podíval se na mě. V minulosti obvykle chodíval domů pozdě a když tak jedl jídlo připravené naší sestrou, občas zvedl hlavu od talíře hlavu a mrknul na mě; myslel jsem, že tak na mě mrkne i teď. Ale ne, neusmíval se, nebyl vidět d'olíček, ten na jeho tváři, který připomínal řeznou ránu. Dokázal člověka polekat, když se bratr zlobil, ale když se usmíval, tak mu ten d'olíček člověk záviděl.

Položil jsem mu ruku na rameno a stiskl jsem ho. Zavrtěl hlavou. Nebylo to gesto vyjadřující soucit ani vztek; bylo to gesto k němu samotnému a nikomu jinému.

„To, co jsi udělal, není správné,“ řekl. Neodpověděl jsem. Podíval jsem se mu přímo do očí a jen jsem upřeně hleděl. „Není to správné,“ zopakoval. Nakonec uhnul pohledem on.

Podíval jsem se na něj. „Neudělal jsem nic špatného,“ chtěl jsem říct, „pořád držím tajemství, která mi byla svěřena, jako drahé kameny. Nikdy jsem nikomu neřekl o tajném sejfu, kde máš schovanou zbraň. A jenom já vím o tom, jak ses tajně potkával se Zeynep.“ Měl jsem pořád dopis, který mi bratr poslal z vězení. Kdybych se po něm začal shánět, někde bych ho určitě našel. Na konci dopisu napsal: „Pozdravuj ji ode mě.“ Nikdy předtím mi neřekl, že někoho miluje, ale věděl, že to vím. Zeynep byla krásná dívka. Měla velké černé oči. Den za dnem jsem nervózně čekal před jejím domem. Jednoho rána jsem ji potkal samotnou po cestě na tržiště a řekl jsem jí: „Ahoj.“

Když mě viděla, rozzářil se jí obličej. Přece jen jsem byl hrdý na to, že jsem bratr svého bratra. Řekl jsem: „Můj bratr tě pozdravuje.“ Zčervenala. „Tak ho ode mě taky pozdravuj,“ řekla a rychle odešla. Zajímalo by mě, kde je Zeynep teď.

Čím déle můj bratr mlčí, tím déle se potím. Z rakí se ale potím tak či onak vždycky.

„Jak ti chutná koření v koftách?“

„Chutná.“ Jednoslovná odpověď. Jedno slovo je horší než ticho. Když někdo mlčí, dá se usoudit, že nechce mluvit. Ale odpoví-li jedním slovem, míní tím jediné: „Drž hubu!“

Čím déle mlčel, tím víc jsem se opil.

„Prosím, mluv se mnou, bratře,“ prosil jsem ho tiše. „Řekni něco. Vyslechni moji výpověď. Křič na mě, vynadej mi. Nebudu ti lhát; ani nemůžu. Lhal jsem svojí ženě, protože jsem jí nechtěl ublížit, rozčítit. Lidi jsou dneska tak zvláštní, bratře. Někdo jí to musel za každou cenu říct. Byl jsem viděn s jinou ženou. ‚Kdo to řekl?‘ zeptal jsem se. ‚Na tom nezáleží,‘ odpověděla. Ten chlápek na recepci vypadal dost podezřele. Mohl by to být on? Proč jsem se s ním jenom proboha pohádal? Jak jsem mohl tušit, že ten parchant udělá něco takového...“ Mrzí mě, že jsme se nepotkali jen my dva, že musel dojít k nám i se svou ženou. Možná bychom nemlčeli, ale mluvili. O otci, matce, Zeynep, starých dobách, o dnešku. Pověděl bych mu o své milence a řekl mu, jak moc pořád miluji svou ženu. Svěřil bych se mu, že mým kamarádům to připadalo divné a že mi řekli: „Sám sebe obelhávat můžeš, ale nás neobelžeš,“ a jak jsem se pak uklidnil: „Můj bratr by mě pochopil, sdílíme stejné buňky, stejně zvláštní genetický kód.“

„Řekni něco bratře. Řekni mi, je tvoje srdce stejné jako to moje? V noci se převaluji ze strany na stranu; když se otočím nalevo, myslím na jednu, když napravo, myslím na druhou. Když jsem s jednou, schází mi druhá. Víím, že jsi stejný jako já. Něco v nás je, něco navíc, nebo nám možná něco schází... Nevím.“

Jsem si jistý, že můj bratr ví, co se mi honí hlavou. Slyšel to všechno, ale nepromluvil ani slovo, aby mě potrestal.

Zůstali až do půlnoci. Já i bratr jsme pili, pili jsme hodně, ale nemluvili jsme. Dokonce i jeho obličej byl napjatý. Jako kdyby se rozplakal, kdyby jen trochu povolil. Seděl tam s kamenným výrazem a pil.

Když odcházeli, řekl: „Rodina. Důležitá je rodina.“ Šli jsme je vyprovodit ke dveřím. Nervózně jsem nahmatl ruku své ženy. Myslel jsem, že ji odtáhne; její ruka byla zpocená. Můj bratr tiše vyřešil naše problémy. Stačila jeho přítomnost. Hleděl jsem na svého bratra vděčnými očima. Ruku své manželky jsem nepustil; držel jsem ji pevně a všiml jsem si, jak se moje švagrová podívala na mého bratra; měla v očích vztek; nevěnoval jsem tomu pozornost. V té chvíli jsem bratra chtěl pevně obejmout.

Možná nevím, jak mlčet, jak ostatní mlčky utěšit jako on, ale věděl jsem, jak se mám dotýkat.

Nestalo se to. Řekl: „Opatrujte se,“ a vyšel ze dveří.

Všechny ulice ve městě

V tomto příběhu od Behçeta Çelika muž riskuje život, když přejde obléhané město, aby pomohl příteli.

Poznámka autora: O sdílení informací ohledně sociální problematiky na pozadí mých povídek se čtenáři mám jisté pochybnosti. Zdá se mi, že takový přístup čtenáře ovlivňuje či omezuje. Tato povídka vyšla vloni v jednom tureckém literárním časopise. Jeden mladý čtenář mi pak řekl, že po dočtení příběhu měl pocit, že se odehrává v 70. letech 20. století (v Turecku). Pravda je taková, že když jsem povídku psal, přemýšlel jsem nad tím, co se dělo v roce 2015 a po něm. Ale interpretace tohoto mladého čtenáře mě potěšila. (Možná si nějaký úplně jiný čtenář po dočtení zase pomyslí, že jde o obléhání palestinského města Izraelci.)

Pro mě je důležitý problém, který vznikne, když státní policejní složky obsadí části města, zakáží vstup zvenčí a opuštění zevnitř a lidem, kteří zde bydlí, zakáží vycházet z domů. Nesejde tedy na tom, jestli se to děje v Diyarbakiru v roce 2015 nebo ve městě v úplně jiné zemi. Proto jsem v této povídce nepoužil žádná místní jména. Nemá-li čtenář k dispozici žádné informace o tom, kde se příběh odehrává, univerzálnost problému obléhání vynikne zřetelněji.

Zavolala mi Firatova matka a požádala mě, abych se u nich zastavil. Moje matka se mi to nejdřív zdráhala říct, bála se, že bych mohl být takový blázen, že bych vstal a odešel. Když mi vzkaz nakonec vyřídila, chytila mě starostlivě za paži: „Synu, neříkám ti to proto, abys tam šel, jen bys mohl zjistit, co se tam děje, jaký mají problém.“

Zavolal jsem hned, pozdravil a zeptal se: „Co se stalo, Fatma Ana? Prý jsi mi volala.“

„Ne, ne,“ řekla. „Není to nic důležitého, jen kdyby ses tady někdy mohl zastavit, synu...“

„Dobře, ana,“ řekl jsem. „Takže bych se měl u vás zastavit, ale oni k vám nikoho nepustí. Copak nevíš, že oni hned všechny zpacifikují?“

„Ano, já vím, ale ty nějakou nezablokovanou cestu zvládneš najít, že, synu?“

„Je Firat v pořádku?“

„Není na tom dobře, ani trochu, proto tě právě prosím, jestli by ses mohl zastavit.“

„No já nevím, anaciğim, ale ještě to promyslím,“ a zavěsil jsem.

Proč nezavolá Kadirovi, pomyslel jsem si. Ten blbec pro svého bratra ani nehne prstem, pro matku a otce nemluvě. Jeho matka ale samozřejmě ví, že Kadir je k ničemu, a proto zavolala mně.

Kdyby to nebylo důležité, nevolala by mi, takže bych měl raději jít. Ale jak? Žádná cesta mě nenapadala. Zavolal jsem jí znovu.

„Dobře, Fatma Ana, tak mi řekni, proč chceš, abych šel k vám?“

„Firat začíná bláznit z toho, že nemůže jít ven; já a jeho otec máme co dělat, abychom ho udrželi v domě. Pořád říká, že půjde ven, kope do zdí, my zase zamykáme dveře a musíme ho odtahovat od oken.“

„Aha,“ řekl jsem. „Jestli jenom vystrčí hlavu ven, hned ho sundají.“

„A večer, když začnou vzduchem svištět kulky, je to ještě horší.“

„Zavolej mi ho k telefonu, anaciğim,“ řekl jsem a v duchu jsem se bál, co mě čeká. Firat zesláblým hlasem řekl: „Ahoj Kemale, jsi to ty?“

„Jo, to jsem já,“ odpověděl jsem. „Jak se máš? Už je to dlouho, co jsem k vám mohl naposledy zajít, tak mě napadlo, že bych ti mohl zavolat a zeptat se, jak na tom jsi.“ „Odved mě odtud, Kemale,“ řekl. „Už nemůžu zůstat doma. Nemůžu dýchat, moje ruce, moje nohy mají vlastní mysl.“ „Jen ještě chvíli poseď, chlape, oni ten zákaz za dva, za tři dny zruší, já pak přijdu a půjdeme spolu ven, do kavárny a tak, jako vždycky.“

„Nevydržím tady jen tak sedět, Kemale. Už ani nevím, jestli sedím, nebo stojím. Jako kdyby celé moje tělo už ani nebylo moje. Mluvím bez přestání, nebo nemluví vůbec. Zvoní mi v hlavě.“ Můj nešťastný bláznivý kamarád. Vždycky byl trochu rozrušený a zvláštní, ale v posledních letech se to vážně zhoršilo.

„Dobře,“ řekl jsem. „Ale slib mi, že neodejdeš, dokud nedorazím. Vyzvednu tě a vezmu tě ven.“

„Slibuju,“ řekl a jeho hlas zněl jako hlas dítěte. „A ty mi taky slib, že dnes v noci přijdeš.“

„Dobře,“ odpověděl jsem.

„Dobře nestačí, řekni ‚slibuju‘.“

„Dobře, dobře. Slibuju,“ řekl jsem. Dostat se k němu bude problém, ale až tam budu, dostat toho blázna ven na vzduch bude ještě větší problém. Rychle jsem se zvedl k odchodu. Matka mi zastoupila cestu u dveří.

„Nepůjdeš tam, že ne, Kemale?“

„Kam?“

„Tam – jak někdo vyjde na cestu, hned ho zastřelí.“

„Ne, mami, nepůjdu tam.“

„Nebud' blázen, chlapče. Nechoď tam.“

„Dobře, mami. Nepůjdu tam, neboj se. Mluvil jsem s nimi a je to vyřízené.“

„Co má ten bláznivý kluk za problém?“

„Ale nic, mami. Jen se mu po mě stýská. Hned až zruší zákaz vycházení, zajdu za ním, tak jsme se domluvili.“

Alespoň ona nechtěla, abych jí to slíbil. Rychle jsem si nasadil boty a vyběhl jsem ze dveří.

Musel jsem najít kluky – jestli je někde nehlídaná cesta, budou to vědět. A jestli ne, budu muset porušit slib. Ach jo, Firate, proč?

Našel jsem je tam, kde jsem je viděl naposledy. Vedat s Cihanem seděli a oba si zamyšleně hladili knír. Když mě zahlédli, začali se zvedat. Položil jsem jim ruce na ramena a usadil jsem je. Kdoví, kolik hodin už tam takhle seděli.

„No to je těžké, učiteli,“ řekli, když jsem jim řekl, jaký mám problém. „Zablokovali všechny cesty. Čekají s těžkou technikou.“

„Takže se tam nedá dostat?“

„Možná v noci,“ řekl Cihan.

„Ale je to nebezpečné, hocame, to si ani nedokážeš představit. Ti chlápci nemají žádnou duši. Vždyť víš, co se stalo včera...“

„Já vím,“ řekl jsem a odmlčel se. Všichni jsme chvíli seděli a hladili si knír. Vzal jsem krabičku cigaret, kterou Vedat schoval pod noviny, když mě zahlédl přicházet. Zvedl jsem ji a přičichl si k ní. „Cigarety,“ řekl jsem. „Ale no tak.“ Cihan – vtipálek za všech okolností – řekl: „Co to má být, hocame, úplatek? Dovolíš nám kouřit?“

„Když to tak říkáš,“ řekl jsem. „Kouříte už od doby, kdy jste mi byli po kolena, takže je celkem jedno, když budete kouřit i přede mnou.“

Vendat mi nabídl ubalenou cigaretu, ale já jsem ji odstrčil stranou.

„Ale hocame, kdybys kouřil, byl bys úplný král.“

„Ale jaký král ty hlupáčku, nejsme snad všichni proti monarchii, sultanátu a všemu takovému?“

Když Vedat dopil čaj, oba chlapci se zvedli.

„Hocame, jestli ti to nevádí, půjdeme se porozhlédnout a poptat po okolí,“ řekl Cihan. „Ty tady počkej. Tady jsou dnešní noviny – budeme zpátky dřív, než se dostaneš ke sportovní příloze.“

„Čím víc toho tihle chlápci napíšu, tím víc se toho děje, synu,“ řekl jsem. „Než to všechno přečtu, už bude večer.“

„Ne, ne,“ řekl. „Vrátíme se dřív než večer.“

Nejsem si jistý, kolikátý šálek čaje už jsem pil, když se vrátil s mužem zhruba v mém věku. Jeho obličej mi byl povědomý, ale nikdy jsme se nepotkali. Nepředstavili nás ani tentokrát.

„Proč je to pro vás tak důležité, hocame?“ zeptal se, když se vedle mě usadil.

„Mám jednoho kamaráda,“ řekl jsem. „Jmenuje se Firat... je trochu urvaný ze řetězu. A co je zavřený doma kvůli zakazu vycházení, je to s ním ještě horší. Po týdnu doma už začíná přicházet o rozum.“

„Už je to víc než týden,“ řekl.

„Máte pravdu,“ řekl. „Samozřejmě, to jen tak mezi řečí.“

Aby později nedošlo k nějakým nedorozuměním, řekl jsem mu jméno Firatova staršího bratra. Svraštil čelo a zavrtěl hlavou. „No, jeho bratr by měl přijít a vzít ho ven. Rozhodně ví,

jak se předvést – ředitel tohoto, prezident tamtoho.“

„V tom máte taky pravdu,“ řekl jsem. „Myslíte si ale, že tomu parchantovi na vlastním bratrovi nějak záleží? Slyšel jsem, že jejich rodiče se na něj zlobí a nechťejí ho žádat o žádné laskavosti.“

„Ten chlap prodal vlastní lid,“ řekl Vedat. „A vy si myslíte, že by pomyslel na vlastní rodinu?“

Nikdo z nás na to nic neřekl. Muž, kterému mě nikdo nepředstavil, se zeptal, kde Firat žije. Řekl jsem mu to. „To je dobře,“ řekl.

„Nevím, jestli je to dobře, nebo špatně,“ odpověděl jsem. „Ale řekl jsem tomu bláznivému bratrovi, že ho vezmu ven.“

„Rozumím,“ řekl. „To je ta snadnější část. Nejdřív vás tam ale musíme dostat. Zbytek už je v božích rukou.“

„Jen potřebuje na chvíli na čerstvý vzduch, nebude to trvat dlouho.“

„Vraťte se sem po setmění, hocame. Jestli se tam dá nějak dostat, půjdeme tam společně.“

Takže při tom šíleném podniku ohrozím ještě dalšího muže? „Vy půjdete se mnou?“ zeptal jsem se. „Nechci, aby se něco zvtlo...“

„Hocame, není možné, abyste šel sám. Já...“ odmlčel se, dopil čaj a řekl: „Přivedu nějaké lidi, kteří vás tam dostanou.“

„Nechci nikomu dělat potíže...“

„Jestli jste si jistý, jestli jste rozhodnutý,“ řekl, „pak je naší povinností vám pomoci. Známe vás, jste náš přítel... nezáleží na tom, čím je to bratr, je to náš přítel, náš bratr.“

„Děkuju,“ řekl jsem a bodl mě osten strachu. S takovými chlápky si člověk nemůže zahrávat... Bylo možné, že po cestě k Firatovi umřeme. Můj šílený kirve, jestli se k tobě dnes večer nedostanu, už nikdy neuvidíš můj obličej. A to vím stejně dobře, jako znám vlastní jméno.“ Netuším, jak dlouho ještě budeš moct chřadnout, než sejdeš úplně. Jeho hlas v telefonu byl ráno srdcervoucí.

„Odved' mě, Kemale,“ řekl. „Prosím tě, přijď, vezmi mě ven, někam mě zahodili a já se nemůžu najít. Přijď mě vysvobodit.“

* * *

Když jsem se vrátil do čajovny, Cihan a muž, kterému mě nikdo nepředstavil, na mě už čekali.

„Takže jsi rozhodnutý, hocame,“ řekl Cihan.

„Prosba přítele je nejdůležitější ze všech příkazů, copak jsem vás to neučil?“

„Jsem si jistý, žeš nás to učil, učiteli, ale taky je dost možné, že jsme neposlouchali.“

„Dávej si raději pozor na pusu...“

Muž při našem vtipkování nehnul brvou. Proč by také měl? Oba jsme věděli, co se mi může přihodit. Pravděpodobně přemýšlel nad tím, jestli jsem šílenější já, nebo Firat.

„Vidím, že jste si vzal tmavé oblečení, to je dobře,“ řekl muž. Překonal jsem touhu odpovědět: „No, alespoň to jsem tak nějak pochopil.“ Přikývl jsem a mírně jsem otevřel dlaně u boků.

Cihan zůstal v čajovně a my dva jsme vyšli na ulici. Chvilí nato před námi zastavilo auto a nastoupili jsme. Muž se posadil dopředu a já dozadu. S řidičem jsme se pozdravili kývnutím přes zpětné zrcátko, bez jediného slova. Vpluli jsme do bočních uliček – myslel jsem si, že tohle město znám jako vlastní boty, ale ve tmě jsme se točili tak dlouho v kruzích, až jsem ztratil ponětí o tom, kde jsme. Nedokázal jsem říct, jestli někam jedeme, nebo pořád projíždíme stejnými ulicemi. Jediná světla svítla uvnitř domů, venku žádná. Zdálo se, že i tady platí zákaz vycházení. Dorazili jsme pak na místo, které jsem neznal. Auto zastavilo a všichni jsme vystoupili.

„Chvilí počkáme,“ řekl muž a podíval se na hodinky. Ubalil si cigaretu a nabídl mi ji. Nevzal jsem si ji a on ji vykouřil zastrčenou v dlani. Přemýšlel jsem, co se mu asi honí hlavou. Nedal na sobě však vůbec nic znát. Zdálo se, že v dálce se odněkud vynořili dva chlapci. Ale v té tmě jsem si nemohl být jistý, jestli tam jsou, nebo ne, dokud nedošli až skoro k nám. Muž se potom s těmi chlapci o něčem bavil na druhé straně auta – byly to tři, možná čtyři věty. Když muž nasedl do auta, mírně zvedl pravou ruku na rozloučenou a já jsem odpověděl stejně. Po chvilce čekání bez jediného slova menší z chlapců řekl: „Pojď, hocame,“ a pak jsme vyšli. Vůbec jsem nevěděl, na co jsme čekali. Začala mi být zima – „ze strachu,“ řekl jsem sám sobě, je to jiné, než kdyby zničehonic klesla teplota. Kromě měkkého zvuku našich kroků a mého vlastního dechu se všude kolem rozléhalo ticho. A zrovna ve chvíli, kdy jsem si už myslel, že slyším i kapky vlastního potu na zátylku, někde se ozvalo zapraskání a s ním záplava výstřelů. Do té doby jsem si myslel, že jsem vůči zvuku střelby odolný, ale k smrti mě vyděsily. Podíval jsem se ustrašeně do tváře vyššího chlapce. Usmál se. „Přesně na čas,“ řekl. Díky jeho úsměvu jsem si uvědomil, že to naši vojáci začali střílet, aby rozptýlili policii a přiměli ji dívat se jinam; také jsem se usmál. Zrychlili jsme tempo. Když jsme vešli do úzké uličky mezi dvěma domy, dveře do jednoho z nich se otevřely a my jsme vpadli dovnitř. Muž s čapkou, pravděpodobně majitel domu, pokynul směrem k dřevěnému schodišti. Jeden za druhým jsme po něm vystoupali na střechu. „Odtud půjdeme ze střechy na střechu, hocame,“ zašeptal chlapec vedle mě. Když jsme shrbení šli po střechách, přemýšlel jsem, co kdo dole dělá. Napadlo mě, že to poznám podle vůní a pachů, ale kromě oděru strachu přetékajícího ve mně samotném jsem nic necítil. Po chvilí jsme seskočili na zahradu za zchátralým domem a chvíli čekali. „Nejsou střechy náhodou nebezpečné?“ zašeptal jsem. „Ostřelovači?“

„Všechny ne, ale odtud dál už ano, máš pravdu.“

Přeskočili jsme potom zeď do další zahrady a potom zase další. Vybavila se mi povídka o muži, který se domů vrátil tak, že přeplaval všechny bazény v okolí. Když jsem se snažil rozpomenout na jméno autora, zapluli jsme do tmy za dveřmi, kterých jsem si zpočátku vůbec nevšiml, protože měly stejnou barvu jako zdi v řadě domů naskládaných vedle sebe. Rychle jsme prošli kolem skupinky dětí schoulených v rohu. Vstoupili jsme pak do dalších několika domů – ty byly buď plné lidí, nebo úplně prázdné. V zadních částech obydlí jsme někdy proskakovali dírami ve zdech, jindy okny. No, a vidíš to, cvičení, řekl jsem si pro sebe. A tobě není dobře, protože jsi žádné celé roky neprovozoval. Zítra mě bude bolet celý člověk, pomyslel jsem si. Nejdřív se ale musím pokusit zítřka vůbec dožít, řekl jsem si a samotného mě ta myšlenka překvapila. Nebyla to přímo chladnokrevnost, bylo to něco jiného – když už jsem

se dostal tak daleko, byla to nemožnost návratu. Zvuky výstřelů se přiblížily. Když jsme procházeli jednou z dalších zahrad, zakopl jsem o hrnec a ten hlučně zacinkal o dlažbu. Chlapec přede mnou řekl: „Nic se neděje, hocame. Nezastavuj se, ale buď opatrnější.“ Nevím, jestli v tom hrnci byl celodenní přiděl potravin pro danou rodinu, nebo jestli byl prázdný; neohlédl jsem se. Byl jsem zrudlý strachem, studem a vzrušením.

Když jsme přelézali zeď té zahrady, uvědomil jsem si, že se mi třese celá levá noha. Navíc se mi zrychlil také dech – moc rád bych si odkašlal, ale to jsem nechtěl. Jaksi se mi podařilo uvolnit hrdlo tiše polykáním. Děti přede mnou se zastavily a já s nimi. Zhluboka jsem se nadechl. Kdoví, jak rychlý jsem měl v té chvíli tep.

„Jsme už v bezpečí?“ zeptal jsem se.

„Už chvíli ano,“ řekl ten menší. Zacrlikal pták. Nedávno jsem v novinách četl, že tuto čtvrt opustili dokonce už i kočky a psi; předpokládám, že ptáci v ní zůstali. Čekal jsem, až znovu zašvitoří, abych zjistil, který pták to je. V té chvíli zašvitořil chlapec vedle mě a já to v té chvíli pochopil – i ptáci už byli pryč. Vyšší hoch zašeptal: „Je to čtvrtý dům na ulici s mešitou, že?“ Přikývl jsem. Hned jsem tu ulici poznal, když jsme se na ní objevili – ono se nám to vážně podařilo! Dál jsme šli přitisknutí zády ke zdi. A ve chvíli, kdy jsme došli k Firatovu domu, se otevřely dveře a my jsme zapluli dovnitř.

„Já věděl, že přijdeš!“ řekl Firat a nadšeně mě objal. Zahlédl jsem oči jeho matky Fatmy, orámované bílým šátkem, zářivé po okrajích.

„Cestovalo se ti pohodlně, můj drahý?“ zeptala se a já jsem jí políbil ruku.

„No, to víš. Díky kamarádům.“ V jejich domě čekal další chlapec. Zdálo se, že jsme kvůli našemu počínu vytrhli z normálního života zhruba tucet dalších lidí. Cítil jsem se kvůli tomu špatně a zároveň – nebudu lhát – trochu hrdý. Potom jsem se samozřejmě zastyděl za to, že jsem byl pyšný. Lidské bytosti jsou podivné, velice podivné – nedokážou ovládat své pocity a jen stěží je dokáží zamotané někde uvnitř, včetně hanby, skrýt sami před sebou. Ničeho lepšího nejsme schopní.

Fatma Ana se zeptala, jestli nemáme hlad, jako kdyby si tím byla jistá.

„Nemáme, ana, díky,“ řekl ten menší. „Jenom je vezmeme a za chvíli zmizíme.“

„Určitě?“ zeptala se. „Chcete vážně jít ven?“ Otočila se ke svému synovi a řekla: „Synu, Kemal zrovna dorazil, tak se prostě posaďte a já vám nachystám něco dobrého k jídlu, a vy si hezky popovídáte. Co ty na to?“

„Jdeme ven, mami,“ řekl Firat. Ožil natolik, že ani nevydržel stát na jednom místě. Když jsem ho viděl naposledy, byl tak zesláblý, že si ani nemohl podat sklenici vody vedle postele.

„Asi už to tak prostě je, ana,“ řekl jsem. Po bezpečném příchodu pach strachu na mojí pokožce zeslábl. Prohlédl jsem si vděčně oba chlapce. Ohrozili kvůli dvěma šílencům vlastní životy. Jeden z těch bláznů je bratr špicla a druhý zbabělec nad všechny ostatní.

Opět jsme vyšli na ulici.

„Kemale, my jsme venku,“ řekl Firat. Přiložil jsem si prst k ústům, abych ho utišil. Semkl rty pevně k sobě jako poslušné dítě.

„Hocame,“ řekl vyšší chlapec. „Na střeše tamtoho domu je úkryt, běžte si s kamarádem popovídat tam, ale nemluvte moc nahlas. A jestli uslyšíte výstřely, jděte okamžitě dovnitř.“

Rozumíš? Nezdržujte se. Přijdeme pro vás za půl hodiny.“ Venku už jsme byli – co víc jsme mohli žádat? Firat nebyl v pozici, ve které by mohl smlouvat. Pozoroval mě s úsměvem, který nedokázal potlačit. Párkrát přikývl. Poznal jsem, že by byl spokojený, i kdybychom se hned v tu chvíli otočili a vrátili se domů; cítil jsem se však moc směle na to, abych zůstal.

„Rozumím,“ řekl jsem a vůbec nijak jsem se nepohoršil nad tím, že mi rozkazuje kluk dvakrát mladší kluk.

Usadili jsme se na střeše a opřeli se o nízkou zídku. Schoulili jsme se jako ptáci s polámanými křídly. Vzpomněl jsem si na jeden starý film – dva kamarádi, jeden z nich je trochu praštěný, sedí na střeše v holubích kostýmech. Když jsem se pokusil vzpomenout si na zbytek filmu, Firat mě poplácal po koleni. Usmíval se a řekl mi, jak je rád, že jsem přišel; jak hezké a velkolepé je být venku. Taky jsem ho poplácal po koleni. Byl to ten nejhlubší hovor, jaký jsem se svým třicetiletým kamarádem zažil. Uvědomil jsem si, že jsem se po cestě sem ani jednou nepodíval na oblohu – nemohl jsem tušit, co by se z ní na mě mohlo snést – ale teď byla plná hvězd. Jedna z nich poskočila a přeletěla celou oblohu. Nebyla to světlice, tím jsem si byl jistý; ty jsme si zapamatovali za život dokonale. Něco jsem si přál, jak to dělávají děti. A abych zajistil, aby se mi přání splnilo, přidal jsem i slib – splň mi prosím přání a já celé dny nevyjdu ven, my oba. Já a Firat projdeme jednu po druhé všechny ulice ve městě.